

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

เนื่องจากสังคมไทยในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินการจึงจะทำให้การศึกษามุ่งสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และจากการบริหารจัดการศึกษาภายใต้สวระแห่งบทบัญญัติของกฎหมายการศึกษาที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542” เป็นการจัดโครงสร้างการบริหารการศึกษาโดยยึดหลักของการมีเอกภาพเชิงนโยบายหลากหลายในการปฏิบัติ โดยเน้นระบบการกระจายอำนาจและการยึดหลักการมีส่วนร่วม สาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินี้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปในด้านต่างๆประกอบด้วยการปฏิรูปโครงสร้างระบบการบริหารการศึกษา ปฏิรูปการบริหารบุคลากร การปฏิรูปการเรียนการสอน การปฏิรูประบบการศึกษาเพื่อมุ่งจัดการศึกษาเกิดคุณภาพทั้งในด้านผลผลิต กระบวนการจัดการ และปัจจัยต่างๆ โดยมุ่งหวังให้การจัดการศึกษาให้เกิดการพัฒนาทั้งระบบ (ธีระ รุญเจริญ, 2548, หน้า 45-48) บุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญและเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงทางบริบท (Context) หลากหลายส่วนนั้นผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญของสถานศึกษา และเป็นผู้นำวิชาชีพที่ต้องมีสมรรถนะ ความรู้ความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนจรรยาบรรณวิชาชีพที่ดีจึงจะนำไปสู่การจัดการและการบริหารสถานศึกษาที่ดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ (ธีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 7) นอกจากนั้นต้องเป็นบุคคลที่เป็นทั้งผู้บริหาร และเป็นผู้นำใช้การบริหารที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์มาบริหารโดยใช้ทักษะและความรู้ที่พัฒนาขึ้นของแต่ละบุคคล (วิโรจน์ สารวัตนะ, 2545, หน้า 4) ในการปฏิบัติงานจะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่เอื้อโดยเฉพาะอาศัยกระบวนการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลและทุกฝ่าย ทุกสถาบัน ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษา และบริหารโดยใช้องค์คณะบุคคลตลอดทั้งการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ตามแนวการกระจายอำนาจการบริหาร (ธีระ รุญเจริญ, 2548, หน้า 20) นอกจากนั้นควรมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล พัฒนาตนเองตลอดเวลาเรียนรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสามารถบริหารจัดการให้เกิดผลิตผลของงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมีผลงานที่โดดเด่นเป็น

ที่ยอมรับ นั่นก็คือคุณลักษณะของ “ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ” ดังนั้นผู้บริหารที่มีความเป็นมืออาชีพจึงจะเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่จะทำหน้าที่สำคัญให้ไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์โดยการจัดการศึกษาจากนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่แสดงให้เห็นศักยภาพ คุณภาพเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารจัดการศึกษาภายในสถานศึกษา

การบริหารมีบทบาทสำคัญต่อสถานศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนางานให้เกิดผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีฝีมือมีความสามารถทางด้านการบริหารงาน และการจัดการทางการศึกษาให้เกิดคุณภาพอย่างแท้จริงความสำเร็จของผู้บริหารสามารถพิจารณาได้จากประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาและการบริหารงานในสถานศึกษานั้น ซึ่งผู้บริหารองค์การควรมีภาวะผู้นำเพราะภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนในการกำหนดความอยู่รอดและความเจริญเติบโตขององค์การโดยทั่วไปภาวะผู้นำมีความสำคัญกับหน่วยงาน เช่น ช่วยประสานความขัดแย้งต่างๆ ภายในหน่วยงาน ช่วยโน้มน้าวชักจูงใจให้บุคลากรทุ่มเทความรู้ความสามารถให้แก่องค์การ และเป็นหลักยึดให้แกบุคลากรเมื่อหน่วยงานเผชิญสภาวะคับขัน (ภารดี อนันต์นาวิ, 2552, หน้า 77-78) และศักยภาพภาวะผู้นำ (Leadership potential) เป็นสิ่งที่สามารถสร้างและพัฒนาได้ในบุคคลทุกคนถ้ามีความตั้งใจจริงและถ้าจะให้ได้ผลควรเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย โดยความพยายามพัฒนาสิ่งที่เป็นพื้นฐานของภาวะผู้นำคือ ความเชื่อมั่น และความศรัทธาตนเอง ความกล้าที่จะลองทำสิ่งใหม่ๆ และความสามารถในการสื่อความ เพื่อโน้มน้าวจิตใจของคนอื่นให้เชื่อถือ และคล้อยตาม (ศักดิ์ชัย สุรกิจบวร, 2549, หน้า 33) การพัฒนาภาวะผู้นำสามารถทำได้หลายประการ คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยการให้ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย และการมีส่วนร่วมกับงานหรือโครงการต่างๆ การเป็นคณะกรรมการเฉพาะกิจต่างๆ การบริหารการปฏิบัติเป็นวิธีการพัฒนาสมรรถภาพของการเป็นผู้บริหารผ่านการให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) เกี่ยวกับผลการทำงาน การเรียนรู้จากห้องเรียนและการเรียนรู้ด้วยตนเองนอกห้องเรียน และการกำหนดมาตรฐานอ้างอิง (Benchmarking) เป็นการไปเรียนรู้เยี่ยมชมการปฏิบัติงานขององค์การที่ปฏิบัติหน้าที่คล้ายคลึงกับหน่วยงานของตน (Yeung & Rdady, 1955 อ้างอิงใน ศักดิ์ชัย สุรกิจบวร, 2549, หน้า 33) ดังนั้นการบริหาร และจัดการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ โดยมีภาวะผู้นำที่มีสมรรถนะในการบริหารการเปลี่ยนแปลง (ธีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 139) และเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานหรือการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษา มีอาชีพ และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ เพื่อเป็น ข้อมูลสารสนเทศและแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา นอกจากนั้นสามารถใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพในอนาคต

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ จำแนกตามประเภทผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาประจำการ และผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ทำให้ทราบภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ และแนวทางในการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา และเป็น ข้อมูลสารสนเทศต่อผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง นอกจากนั้นสามารถใช้เป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องใช้ศึกษา วางแผนพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งศึกษาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษเขต 1 ประกอบด้วย 4 ด้าน

 1. คุณลักษณะของภาวะผู้นำ
 2. พฤติกรรมผู้นำในการบริหาร
 3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
 4. ภาวะผู้นำทางวิชาการ

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 จำนวน 160 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 จำนวน 113 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางกำหนดขนาดของ เครื่องซี มอร์แกน (Krejcie,R.V. and D.W. Morgan,1970 , อ้างอิงใน เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย, หน้า 136-137)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ คือ ประเภทผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย

3.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาใหม่

3.1.2 ผู้บริหารประจำการ

3.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

3.2.2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้กระบวนการจากอำนาจในการจูงใจ หรือใช้ความสามารถในการจูงใจ และอิทธิพลที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม โดยผ่านกระบวนการทางการบริหารอย่างมีระบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ คุณลักษณะของผู้นำ พฤติกรรมผู้นำในการบริหาร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำทางวิชาการ

1.1 คุณลักษณะภาวะผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะต่างๆที่อยู่ในตัวผู้นำ ประกอบด้วย คุณลักษณะทางสังคม คุณลักษณะทางสติปัญญา คุณลักษณะทางบุคลิกภาพ และคุณลักษณะเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

1.2 พฤติกรรมผู้นำในการบริหาร หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการใช้อำนาจในการจูงใจ หรือใช้ความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพโดยการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย การบริหารวิชาการ การบริหารบุคคล การบริหารการเงิน และงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป

1.3 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการใช้อำนาจในการจูงใจ หรือใช้ความสามารถในการจูงใจ ผู้ตามให้กระทำมากกว่าที่คิดหวัง มีความเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผล โดยการกระตุ้นให้ผู้ตามดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทางการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ความสามารถสร้างภาพในอนาคต สามารถสร้างแรงดลใจ มุ่งความสัมพันธ์เป็นรายคน และ กระตุ้นการใช้ปัญญา

1.4 ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ความรู้ความสามารถของผู้นำต่อการส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินการเปลี่ยนแปลง การพัฒนางานวิชาการ การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา และการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้บุคลากรมีแนวทางการปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพของบุคลากร นิเทศติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรเพื่อความเป็นเลิศ การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครูตามแนวปฏิบัติการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ และการประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1

3. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารในหน่วยงานทางการศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบการเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 โดยสามารถจำแนกประเภทผู้บริหารสถานศึกษาออกเป็น 3 กลุ่มตามประเภทการปฏิบัติงาน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาประจำการ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต1 บริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาตั้งแต่เริ่มเข้าสู่ตำแหน่งในปีงบประมาณ 2549 – 2553 ระยะเวลา 5 ปีงบประมาณ

3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาประจำการ หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต1 บริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษามากกว่า 5 ปีงบประมาณ

3.3 ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 บริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษามากกว่า 5 ปีงบประมาณ และประสบความสำเร็จโดยพิจารณา 2 ส่วน คือ ประสบความสำเร็จส่วนตัว และประสบความสำเร็จในการทำงาน

3.3.1 ประสิทธิภาพสำเร็จส่วนตัว หมายถึง การดำเนินการของบุคคลในการส่งเสริม และพัฒนาตนเอง ซึ่งส่งผลให้การทำงานประสบความสำเร็จ โดยพิจารณาจากระดับการศึกษา ตำแหน่งวิทยฐานะในการบริหารสถานศึกษา การประเมินสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา และรางวัลดีเด่นในการบริหารสถานศึกษาที่ได้รับ

3.3.2 ประสิทธิภาพในการทำงาน หมายถึง การบริหารจัดการ และดำเนินการของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในสถานศึกษาโดยพิจารณาจาก ผลการประเมินของสถานศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน (สมศ) และ รางวัลกิจกรรมดีเด่นทางการศึกษาที่สถานศึกษาได้รับ

4. ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ หมายถึง บุคคลที่เป็นทั้งผู้บริหารและเป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถและมีทักษะในการปฏิบัติงาน จนเกิดคุณลักษณะเฉพาะทางวิชาชีพและความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์มาบริหาร ซึ่งมีคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ นอกจากนั้นเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เรียนรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถจัดการศึกษาและบริหารการศึกษาให้เกิดผลิตผลของงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีผลงานเป็นที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับ

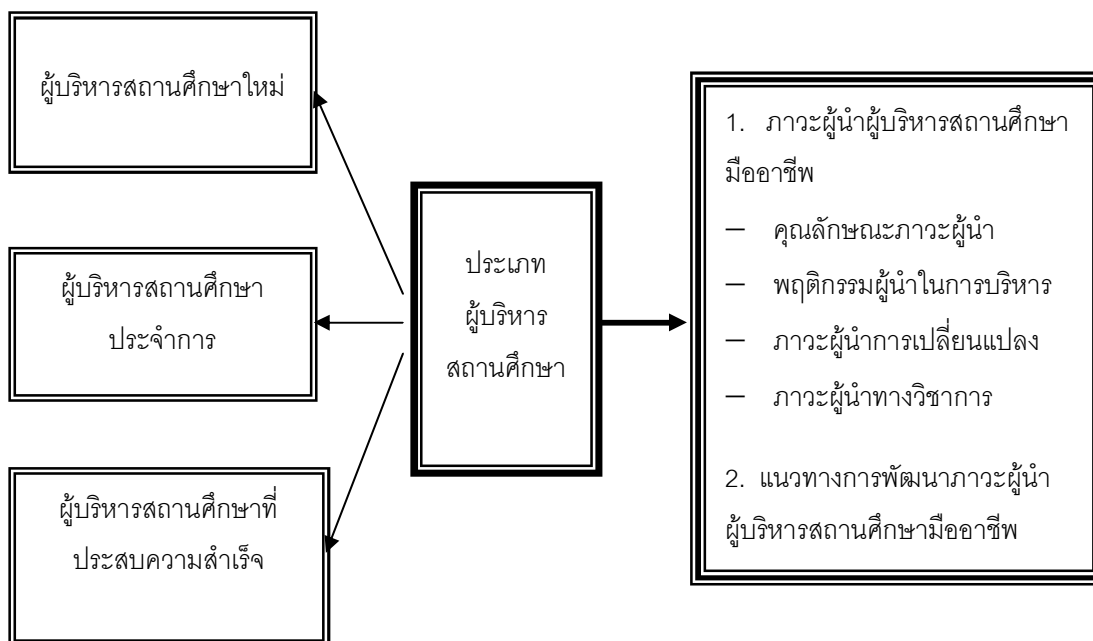
5. แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษา โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองในขณะปฏิบัติงาน การเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคลอื่นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ การเรียนรู้การบริหาร การปฏิบัติงานโดยการฝึกสอนจากผู้อื่น และการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการเข้ารับการฝึกอบรมโดยเฉพาะ

สมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้า

ผู้บริหารสถานศึกษาต่างประเภทกันมีภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาค้นคว้าแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของ
ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า ได้ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ